

حق مولف در وبلاگ‌ها

دکتر صدیقه محمد اسماعیل

چکیده

بعد از پیدایش اینترنت، هر از گاهی شاهد ظهور جریان‌هایی نو در شبکه عظیم اینترنت می‌باشیم. یکی از رویدادهایی که اخیراً در دنیای جادویی اینترنت غوغا به پا کرده، و در خلال سالهای گذشته عمومیت یافته است، ظهور پدیده وبلاگ و وبلاگ‌نویسی به عنوان ارمغان جدید اینترنت است (اصنافی، ۱۳۸۴). هم‌اینک هزاران وبلاگ در سراسر دنیا، با موضوعات مختلف و میلیون‌ها بازدیدکننده وجود دارند که به تبادل اطلاعات می‌پردازند. به تازگی اعلام شده است که در هر ثانیه یک وبلاگ خلق می‌شود. با این وجود، بهره‌گیری از این فناوری رسانه‌ای و ارتباطی، چالشی بزرگ را در زمینه مسائل مربوط به حق مولف به وجود آورده است. واقعیت آن است که دسترسی بدون مانع به منابع، باعث در هم شکسته شدن قوانین مربوط به حق مولف شده است، تا جایی که در حال حاضر این سوال مطرح است که وضعیت رعایت کپی‌رایت در وبلاگ‌ها به عنوان عضوی از خانواده‌ی بزرگ اینترنت چگونه است، و چه نگاهی نسبت به رعایت حقوق صاحبان آثار در وبلاگ‌ها وجود دارد؟ ضرورت رعایت حق مولف در وبلاگ‌ها و چگونگی ملزم کردن بلاگرها به رعایت آن، موضوعی است که دیدگاه‌های متفاوتی درباره‌ی آن وجود دارد. از این رو، در مقاله حاضر بر آن هستیم تا ضمن ارائه مفهوم وبلاگ، حق مولف و دیدگاه‌های موجود در این زمینه، بعضاً به راه‌حل‌های ممکن بپردازیم.

کلیدواژه‌ها: حق مولف، استفاده متصفانه، اینترنت، وبلاگ، دیدگاه‌های موجود، راه‌حل‌های ممکن

مقدمه

صاحبان آثار، مالک‌آثاری که خلق کرده و از خود بر جای گذاشته‌اند، هستند. بحث کپی‌رایت در کشور ما بارها مورد توجه و بررسی محافل مختلف قرار گرفته و نظرات متفاوتی درباره‌ی لزوم یا عدم لزوم رعایت قوانین بین‌المللی کپی‌رایت مطرح گردیده است. اما سوالی که در این مقاله مطرح است، آن است که وضعیت رعایت کپی‌رایت در وبلاگ‌ها به عنوان عضوی از خانواده‌ی بزرگ اینترنت چگونه است و چه نگاهی نسبت به رعایت حقوق صاحبان آثار در وبلاگ‌ها وجود دارد؟

آنچه بدیهی است، آن است که امروزه افراد توانسته‌اند با استفاده از فناوریهای نوین اطلاعاتی و ارتباطی نظیر اینترنت به حجم عظیمی از تبادل اطلاعات دست یابند. در این میان وبلاگ‌ها، به مثابه رسانه‌هایی که منابع را با پیوندهای تو در تو در خود جای داده‌اند، می‌توانند به

مالکیت مفهومی است که پیشینه‌ای به درازی پیشینه زندگی بشر در کره خاکی دارد تا چند قرن پیش مالکیت تنها نسبت به اشیا مادی متصور بود. اما، به موازات توسعه جوامع و پیشرفت علمی و فرهنگی آن بعضی از مظاهر غیر مادی از جمله حقوق افراد نسبت به مطالبات آنها و جنبه‌های مختلف بهره‌برداری از اموال غیرمادی نیز به عنوان نوعی مال شناخته شدند (نامدار، ۱۳۸۲) که از آن جمله می‌توان به **حق مولف** یا **کپی‌رایت** اشاره نمود. کپی‌رایت یا حق کپی، حقوق منحصر به فردی است که به نویسندگان و صاحبان آثار تعلق دارد، و بر اساس آن

¹ استادیار و عضو هیات علمی گروه کتابداری و اطلاع‌رسانی دانشگاه آزاد اسلامی

صورت پیوسته اطلاعات خود را به اشتراک بگذارند. یک وبلاگ یک صفحه وب روزآمد، یک نشریه الکترونیکی پیوسته، یک وب سایت با مجموعه‌هایی از مدخل‌های کوتاه طومار مانند است که معمولاً توسط یک شخص به وجود می‌آید و اداره می‌شود، و در آن تازه‌ترین مطالب همیشه در بالا قرار دارد و مطالب کهنه به تدریج وارد آرشیو وبلاگ می‌شوند، و به این طریق هر فرد می‌تواند افکار، عقاید و مقالات خود را در اختیار دیگر کاربران اینترنت قرار دهد. وبلاگ در حقیقت، نوعی دفترچه یادداشت پیوسته است که ارسال‌های روزانه در باره یک موضوع خاص توسط افراد را نشان می‌دهد و امکان اظهار نظر در باره مطالب توسط کاربران را فراهم می‌کند. علاوه بر این، وبلاگ‌ها به اعضای گروه‌های مختلف اجازه می‌دهند تا به آسانی به تبادل اطلاعات بپردازند و با هم تعامل داشته باشند (اصنافی، ۱۳۸۴). هر مطلبی که از طریق وبلاگ در فضای اینترنت منتشر می‌شود، دارای تاریخ، زمان و نام وبلاگ نویس است. لازم به ذکر است، در ایران وبلاگ نویسی از آبان ماه سال ۱۳۸۰ ایجاد شد، و تا کنون نیز از رشد شتابانی برخوردار بوده است. به طوری که حتی وبلاگ‌های فارسی در یک برهه از زمان رتبه‌ی چهارم تعداد وبلاگ‌ها را در اینترنت به خود اختصاص دادند (صراف زاده، ۱۳۸۴)، و هم اکنون بر اساس آمارهای موجود ۶۴ هزار وبلاگ با محتوای فارسی در شبکه جهانی اینترنت وجود دارد (ضیایی پرور، ۱۳۸۵).

حق مولف و استثناهای مربوط بدان (استفاده منصفانه)

حق مولف معادلی است که برای اصطلاح فرانسوی *Droit d'auteur* وضع شده است و در زبان انگلیسی به آن *Copy right* گویند. برای حق مولف تعریف‌های مختلف و گوناگونی ارائه شده است، اما شاید بتوان تعریف زیر را کلی‌ترین و جامع‌ترین تعریف دانست: "مجموعه‌ای از قوانین و مقرراتی که در یک کشور، دامنه و شمول حقوق یک اثر یا نحوه عملکرد یک فعالیت را تعیین می‌کند، به تعبیری گسترده‌تر مقررات و قوانین حق مولف مشخص می‌کند چه افرادی دارای چه نوع حقوقی هستند و در یک دوره زمانی تا چه مدتی از این حقوق برخوردارند، حدود و ثغور این حقوق چیست و مقررات

سادگی، با ارائه بیشترین اطلاعات، در کمترین زمان ممکن، و با صرف کمترین هزینه، اطلاعات بسیار سودمندی را در اختیار مخاطبان قرار دهند. تا آنجا که بسیاری معتقدند که وبلاگ‌ها در امر ارتباطات، تحولی نوین را به وجود آورده‌اند. زمانی برای ارتباط با یک مرکز علمی یا پژوهشی در یک نقطه از جهان باید هزینه‌های هنگفتی صرف می‌شد. اما امروزه، به کمک ابزارهای فناورانه‌ای چون: پست الکترونیکی و وبلاگ می‌توان مسائلی را طرح کرد و چند لحظه بعد پاسخ آن را دریافت نمود (اصنافی، ۱۳۸۵). مفهوم وبلاگ به طور کلی سه چیز را شامل می‌شود: فراوانی، شخصی بودن، و ایجاد، اما، نکته قابل توجه در این میان آن است که بهره‌گیری از این فناوری رسانه‌ای و ارتباطی، و در نتیجه دسترسی بدون مانع به منابع، باعث در هم شکسته شدن قوانین مربوط به حق مولف شده و چالش بزرگی را در زمینه مسائل مربوط به حق مولف و مالکیت فکری (این محمل اطلاعاتی) پدید آورده است.

تعریف وبلاگ

بعد از پیدایش اینترنت، هراز گاهی شاهد ظهور جریان‌هایی نو در شبکه عظیم اینترنت می‌باشیم. یکی از رخدادهایی که اخیراً در دنیای جادویی اینترنت غوغا به پا کرده، و در خلال سالهای گذشته عمومیت یافته است، ظهور پدیده وبلاگ و وبلاگ نویسی به عنوان ارمغان جدید اینترنت است (اصنافی، ۱۳۸۴). هم‌اینک هزاران وبلاگ در سراسر دنیا، با موضوعات مختلف و میلیون‌ها بازدیدکننده وجود دارند که به تبادل اطلاعات می‌پردازند. به تازگی اعلام شده است که در هر ثانیه یک وبلاگ خلق می‌شود. تازه‌ترین گزارش تکنوراتی، موتور جستجویی که تحولات وبلاگ‌ها را تعقیب می‌کند، می‌گوید که تا کنون توانسته است چهارده میلیون و دویست هزار وبلاگ را ردنمایی نماید. این گزارش با استناد به آمارهای قبلی خود می‌گوید، هر پنج ماه، شمار وبلاگ‌ها به طور میانگین دو برابر می‌شود (نشریه اعتماد).

وبلاگ از دو واژه "وب" و "لاگ" تشکیل شده و در لغت به معنای "به اشتراک گذاشتن وب" می‌باشد. یعنی فضایی که در آن هر یک از کاربران اینترنت می‌توانند به

مربوط به اجرا و انتقال این حقوق کدامند" (ارجمند، ۱۳۸۱).

علاوه بر این، استفاده منصفانه، حق استفاده منطقی از موارد مشمول حق مولف بدون اجازه از پدیدآور است. بر اساس کنوانسیون برن، کشورهای عضو می‌توانند در مواردی خاص - مانند اهداف آموزشی یا استفاده شخصی - مادامی که به ضرر دارنده حق مولف نیست، استثنائاتی برای نسخه برداری قائل شوند. به عنوان مثال در انگلستان، قانون "رفتار منصفانه" و حقوق انحصاری ویژه ای وجود دارد که به کتابداران اجازه نسخه برداری می‌دهد. این کار در ایالات متحده "استفاده منصفانه" نامیده می‌شود^۱ (سامولسن، <http://www.lexum.unmontreal.ca>)

در تعیین و تشخیص استفاده منصفانه توجه به موارد زیر ضروری است: الف) هدف و ماهیت استفاده، شامل استفاده های تجاری و هدف های آموزشی غیر انتفاعی؛ ب) ماهیت آثار مشمول حق مولف؛ ج) میزان و بخش های مورد استفاده از آثار مشمول حق مولف؛ و د) تاثیر استفاده (اکبری، ۱۳۸۵).

متاسفانه، استفاده منصفانه به گونه ای که امروزه وجود دارد و توسط قوانین مقرر و موضوعه ارائه می‌شود، فاقد برخی معیارهای اساسی یک قانون خوب است. قوانین موثر، باید قابل فهم باشند و باید راهنمایی منطقی و واضح در باره رفتار مقبول و نامقبول ارائه کنند. تعریف قانونی استفاده منصفانه، دقیق نیست، و قانون موضوعه آن به قدری مبهم است که نمی‌تواند افراد را راهنمایی کند. قالب استفاده منصفانه الکترونیکی باید بی نیاز از توضیح، و به طور منطقی ساده باشد تا در محیط پیوسته سودمند واقع شود. با توجه به پیچیدگی قانون جدید استفاده منصفانه، تصور فرم ساده ای برای این کار دشوار است (سکر، ۱۳۸۵).

حق قانونی یا دفاع قانونی

ما اغلب از "حق استفاده" سخن می‌گوییم، اما این دقیق نیست. استفاده منصفانه، به طور فنی به عنوان دفاعی در برابر تضییع حق مولف، و نه به عنوان حقی که بتواند به سبب خودش ادعا شود (یعنی چیزی به غیر از

¹ Fair use

انجمن‌ها و پست الکترونیک و حتی اتاق‌های گفتگو و ... و نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای تکنولوژیک جدید را برای مردمان این عصر به ارمان آورده‌اند، پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری نیاز بیشتر و گسترده‌تری به قوانین حمایت‌کننده دارند. امروزه به صورت ساده و سریع تنها با چند کلیک روی ماوس و صفحه‌کلید یک دستگاه رایانه ساعت‌ها، روزها، هفته‌ها و ماه‌ها کار یک نویسنده، گرافیست، فیلم‌ساز، نقاش یا موسیقی‌دان برای دریافت عموم بر روی اینترنت قرار می‌گیرد، بدون آن که حق و حقوق او - به عنوان پدیدآورنده‌ی اثر - به درستی پرداخت شود (ضیایی پرور، ۱۳۸۵) از این رو، رشد فناوری‌های رسانه‌ای و ارتباطی، به ویژه اینترنت، پرسش‌های چندی در باره‌ی حق مولف برانگیخته است. از جمله اینکه قوانین جاری حق مولف تا چه حد توان و کارایی لازم برای حمایت از تمامی آثار در شکل‌های مختلف را دارا می‌باشد.

در حال حاضر، اینترنت اصلی‌ترین رسانه ارتباطی برای پژوهشگران و محققان در سراسر جهان است و بسیاری از نویسندگان برای انتشار مطالب خود از آن استفاده می‌کنند. کاربران این شبکه به روش‌های مختلفی مانند پست الکترونیک، وبلاگ و تابلوهای اعلانات با هم به تبادل اطلاعات می‌پردازند. آنها دیگر منتظر نمی‌مانند تا مقالاتشان در مجلات علمی چاپ شود، بلکه خود شخصاً آنها را در اینترنت توزیع می‌کنند. مشکل اصلی هم در همین جا نمود می‌یابد؛ یعنی نشر الکترونیکی مجلات و کتاب‌ها امکان سوءاستفاده از مطالب منتشر شده را بدون ارجاع به پدیدآورندگان یا مولفان اصلی فراهم می‌کند و قوانین حق مولف را به صورت جدی زیر سوال می‌برد. در واقع، قوانین حق مولف در مقایسه با نشر الکترونیکی روزآمد نشده‌اند. این قوانین در عصری گسترش یافته‌اند که هنوز مجلات الکترونیکی به وجود نیامده بودند. امروزه، هزاران مجله الکترونیکی به وجود آمده و مورد استفاده قرار می‌گیرند. با توجه به اینکه دستیابی و توزیع کلی مجلات الکترونیکی راحت‌تر است، نظریه استفاده منصفانه تقریباً نادیده انگاشته می‌شود (اکبری، ۱۳۸۵).

از سوی دیگر، در مورد استفاده منصفانه از منابع موجود در اینترنت نیز معیار و مقیاس مشخصی وجود

مولف و سازگارکردن آن با نیازهای جدید است. قوانین سختگیرانه سازمان جهانی مالکیت‌های معنوی اصولاً دلالت بر این دارد که هر مصرف‌کننده باید به ازای دریافت هر یا همه تولیدات رسانه‌ای، پول بپردازد، ضبط برنامه‌ها روی نوار یا سی‌دی یا ارسال آن به دیگری غیرقانونی است و ساز و کاری (شامل نظارت و تدارک فنی وسایل ارتباط جمعی) برای اجرای موثر این قوانین وجود خواهد داشت. با ظهور شکل‌های فنی کنترل و همچنین تعهدات قانونی برای استفاده از اطلاعات، خطر حفاظت کامل از اطلاعات و در نتیجه کنترل کامل آن وجود دارد. کنترل کامل اطلاعات معنایی جز این نخواهد داشت که هرگونه دسترسی به اطلاعات مستلزم پرداخت قیمتی می‌شود (فیل، ۲۰۰۶). ناگفته پیداست که چنین نگرش‌هایی نسبت به آثار فکری و تأکید شدید بر حفاظت از اطلاعات و نیز بی‌توجهی به استفاده‌کنندگان و مسائلی چون "استفاده منصفانه" یا "برخورد منصفانه"، شکاف بین فقرای اطلاعاتی و اغنیای اطلاعاتی را عمیق‌تر خواهد کرد. کشورهایی که از نظر اقتصادی فقیر هستند، فقر اطلاعاتی هم هر چه بیشتر دامنگیر آنها خواهد شد. حتی در خود کشورهایی که از نظر اطلاعاتی غنی هستند نیز، افراد ناتوان امکان دسترسی به اطلاعات را نخواهند داشت. "وقتی شما حساب می‌کنید همه نمی‌توانند با رعایت کامل قوانین حق مولف از آثار استفاده کنند، استثنای کپی‌رایت که امکان استفاده از آثار تحت حمایت را می‌دهد، ضروری است (لانگ، ۲۰۰۶). مخالفان برقراری کامل نظام استفاده منصفانه در سطح اینترنت و گسترش آن چنین استدلال می‌کنند، که از نظر اقتصادی چون هزینه و سرعت گسترش ارتباطات نسبت به نظام سنتی کپی‌رایت در شبکه‌های رایانه‌ای متفاوت می‌باشد. در واقع برقراری کامل نظام کپی‌رایت سنتی که شامل استفاده‌های منصفانه باشد، توجیه اقتصادی ندارد و به ضرر پدیدآورندگان تمام می‌شود. بنابراین بایستی استفاده منصفانه در شبکه‌های رایانه‌ای محدود گردد (پاریسی، <http://www.law.org>).

حق مولف در محیط‌های الکترونیکی

در شرایط جدیدی که ماهواره‌ها و شبکه‌های متعدد رادیو و تلویزیونی، اینترنت (اعم از سایت‌ها و وبلاگ‌ها و

سرمزینی شده و محدودیتی برای خویش قابل نیست. لذا، باید در پی آن بود تا قوانینی وضع گردد که به صورت فرا مرزی و برای تمام کشورها و با اصول واحد و یکسان قابل اجرا باشد. به این طریق اگر تخلفی صورت پذیرد به راحتی قابل پی گیری است. بدیهی است وضع چنین قانونی به تلاش تمامی ارگانها و سازمانها در سطوح ملی و بین المللی نیاز دارد (عبدلی، ۱۳۸۱).

در همین ارتباط، دفتر انجمن کتابداری، اطلاع‌رسانی و سند پردازی اروپا^۲ در اکتبر ۱۹۹۴ طرح خط مشی کاربرد حق مولف در اروپا^۳ را با نام طرح ای.سی.پی.یو.ای به مرحله اجرا گذاشت که از جمله اهداف آن شناسایی مسائل حق مولف در خدمات الکترونیک و تنظیم آیین نامه عملی مناسب برای استفاده از اطلاعات الکترونیکی بود. این اقدام را می توان اولین گام برای حل مسائل حق مولف در اینترنت به حساب آورد. در سال ۱۹۹۸، کنگره آمریکا قانون حق مولف هزاره رومی^۴ را وضع کرد که در واقع قانون حق مولف آمریکا را در عصر رومی، به منظور تایید قراردادهای سازمان جهانی مالکیت فکری^۵، روز آمد می کرد. مهم ترین موضوعات این قانون، نظام های حمایتی حق مولف و استفاده منصفانه در محیط رقومی و نیز پاسخگویی تهیه کنندگان خدمات پیوسته است. در نوامبر سال ۲۰۰۱، جرج بوش قانون آموزش فناوری و هماهنگ سازی حق مولف را تایید کرد. این قانون، قانون حق مولف را به نحوی اصلاح می کرد تا به موسسات آموزشی غیر انتفاعی در استفاده از اینترنت آزادی عمل بیشتری بدهد (اکبری، ۱۳۸۵).

پیشنهاداتی برای حفاظت از حق مولفان در اینترنت

به نظر می رسد، بهترین راه حل برای حفاظت از حق مولفان در اینترنت استفاده از راه حل های قانونی و فناورانه باشد. اینفو تو کلیر^۱ که ارائه کننده خدمات حق مولف در اروپاست، روشی کارآمد برای حفاظت از آثار نویسندگان ارائه می دهد. صاحبان حق مولف، به صورت پیوسته آثار خود را ثبت می کنند؛ سپس این آثار تا مدت

ندارد. به دلیل سهل الوصول بودن منابع، شعاع دایره استفاده منصفانه، معمولاً وسیع جلوه می کند. معذالک، با شناسایی حق عرضه الکترونیکی آثار، صاحبان آثار می توانند در عین حال که اثر در اینترنت عرضه شده، از دسترسی به آن جلوگیری به عمل آورند. به همین دلیل به نظر می رسد، لازم است همانطور که در ماده ۸ معاهده دبلیو. سی. تی^۱ و مقررات کشورهای بسیاری نیز آمده، این حق مورد شناسایی و به رسمیت شناخته شود. آنچه مسلم است، آن است که در کشورهایی که احترام به قوانین مولفین و پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری نهادینه شده است، کمتر کسی را می توان یافت که به خود این جرات را بدهد تا اثر فرد یا افراد دیگری را بدون اجازه و پرداخت حقوق مادی و معنوی او (بر روی نوار یا سی دی ها، اینترنت یا شبکه های رادیو تلویزیونی ماهواره ای و ...) کپی، منتشر، تکثیر یا پخش کند (ضیایی پرور، ۱۳۸۵).

اقدامات انجام شده برای حل مشکل حق مولف در اینترنت

به هر حال قانون حق مولف گرچه ذاتاً ملی است، ولی برخی شبکه های اطلاع رسانی، از جمله شبکه جهانی اینترنت، از لحاظ ساختار و ماهیت، بین المللی هستند. لذا، این سوال مطرح است که استفاده کنندگان چنین شبکه های بین المللی ای باید تابع کدام قوانین باشند؟ واقع امر آن است که وضع قانون برای اینترنت خیلی پیچیده است، که ناشی از محیط پیوسته آن است. به علاوه از دیاد شبکه ها باعث شده است که به نظم در آوردن این شبکه ها مشکلاتی به بار آورد. سهولت اشاعه اطلاعات در اینترنت، تعداد غیر قابل تصور و متنوعی از منابع را به وجود آورده است که می تواند توسط هر کاربر اینترنت استفاده شود. با دسترسی به اینترنت هر کس در هر جایی می تواند به تالیف بپردازد و ناشر اثر خود باشد. امروز، مولفان، فارغ از محدودیت هایی که قبل از این ناشران تجاری و دانشگاهی برای آن ها بوجود می آوردند، به انتشار میزان بسیار زیادی اطلاعات می پردازند. تا آنجا که جهانی بودن وب باعث شکسته شدن تمام مرزهای

2. European Bureau of Library and Information and Documentation Association

3. European copyright User Platform (ECPUI)

4. Digital millennium Copyright Act

5. world Intellectual Property Organization

6. Info2clear

¹ Wipo Copyright Treaty (WCT)

برخی استثناعات وجود دارد. برای مثال، هیات حل اختلاف وایپو، دیوان مستقر در سازمان تجارت جهانی، و دیوان حل اختلاف مربوط به اختراعات اروپا در سطح بین المللی صلاحیت رسیدگی دارند. در بیشتر بخشهای حقوق مالکیت فکری اختلاف صلاحیت از مهم ترین موضوعات است. از سوی دیگر عدم هماهنگی قوانین حقوق مالکیت فکری از دیگر مشکلات است. زیرا موافقتنامه تریپس^۲ از سوی بسیاری کشورها پذیرفته نشده است. همچنین معاهدات اینترنتی وایپو صرفاً ناظر به حقوق مالکیت ادبی و هنری و حقوق مرتبط می باشد (دسمونتل، ۲۰۰۱).

وبلاگها با توجه به اهمیت اینترنت هیچ جا نیستند و در عین حال همه جا هستند! اغلب وبلاگها محل استقرار جغرافیایی خود را مشخص نمی سازند، و در نتیجه یکی از مباحث حقوقی مهم را ایجاد می نمایند، و آن عبارت است از تشخیص دادگاه صالح و قانون حاکم در مورد اختلافات و دعاوی که ممکن است در صحنه ارتباطات الکترونیکی بوجود آید (چلر، <http://www.ref.usc.edu>). بند ۲ ماده ۵ کنوانسیون برن مقرر می دارد: بهره مند شدن و اجرای حق نیابستی مشروط به تشریفات گردد و بهره مندی و اجرای حق صرف نظر از تشریفات که در کشور مبدا صورت می گیرد باید باشد. بنابراین صرف نظر از مقررات این کنوانسیون در مورد حمایت و وسایل جبران خسارت که برای پدیدآورنده در راستای حمایت از اثر او مورد شناسایی قرار گرفته، به طور انحصاری قوانین کشوری که حمایت در آنجا مورد ادعا قرار گرفته، حاکم خواهد بود. منظور از قوانین کشوری که حمایت در آنجا مورد ادعا قرار می گیرد باتوجه به نظر اکثریت قانون کشوری است که تجاوز در آنجا صورت گرفته است (خلج، ۱۳۸۴).

حق مولف در وب لاگها

ضرورت رعایت حق مولف در وبلاگها و چگونگی ملزم کردن بلاگرها به رعایت آن، موضوعی است که دیدگاههای متفاوتی دربارهی آن وجود دارد. برخی بر لزوم قانونمند شدن این عرصه برای رعایت حق کپی تاکید می کنند و برخی دیگر ورود قوانین به این عرصه را عاملی برای ایجاد

زمانی که هزینه حق مولف پرداخت می شوند، محافظت می گردند. به این صورت که ابتدا نمایی از متن روی صفحه ظاهر می شود و اگر استفاده کننده بر طبق شرایط اعلام شده مایل به استفاده باشد، اینفو نو کلیر از طریق سرویس حفاظتی پرداخت پیوسته هزینه آن را پرداخت می کند و اجازه استفاده از اطلاعات را دریافت می کند (اکبری، ۱۳۸۵).

یکی از مواردی که در راه حل های قانونی دارای اهمیت فراوانی است، مسئله ثبت است. اگرچه صفحات وب و حتی پیغام های الکترونیکی به محض ایجاد مورد حمایت قرار گیرند، با این حال ثبت حق مولف آنها امری ضروری است. ثبت از نظر حقوقی عاملی است که به وسیله آن دادخواهی و پیگیری های قانونی امکان پذیر می شود (اکبری، ۱۳۸۵).

قوانین حقوقی

ماده ۱۰ کنوانسیون جرایم فضای مجازی^۱ به نقض حق مولف در محیط مجازی اختصاص یافته است. در این کنوانسیون که تاکنون کشورهای اندکی بدان پیوسته اند، اعضا ملزم به برقراری ضمانت اجرای کیفری برای نقض حقوق مولف گردیده اند. آمریکا کانادا، ژاپن، آفریقای جنوبی به اضافه ۲۶ کشور اروپایی عضو شورای اروپا در بوداپست مجارستان در سال ۲۰۰۱ این کنوانسیون را منعقد ساختند (نوروزی، ۱۳۸۱).

در قانون کپی رایت در رسانه های دیجیتالی ایالات متحده ضمانت اجرای کیفری کنار اجراهای مدنی که بر اساس مقررات کپی رایت تعیین گردیده براساس ماده ۱۲۰۳ برای تخلف از مقررات مواد ۱۲۰۱ و ۱۲۰۲ جریمه نقدی تا ۵۰۰۰۰۰ دلار یا تا ۵ سال حبس برای بار اول و در صورت تکرار تا ۱۰۰۰۰۰۰ دلار جریمه و تا ۱۰ سال حبس پیش بینی گردیده است. کتابخانه های غیرانتفاعی، بایگانیها، موسسات آموزشی بطور کامل در هر شرایطی از مسئولیت کیفری مبرا هستند (خلج، ۱۳۸۴).

قواعد حل تعارض در راستای حل تعارض بین قوانین سرزمین ها است، اگر چه در فضای دیجیتالی سرزمینهای ملی مستقل وجود ندارد. جنبه سرزمینی داشتن بیشتر رد خصوص تعیین دادگاه صالح مورد نظر می باشد. البته

² Trade Aspects of Intellectual Property Right (TRIPS)

² Convention on Cyber crime

دیدگاهها و راهکارهای مطرح شده در زمینه حق

مؤلف در وبلاگ‌ها

"اهمیت وبلاگ در ایران تا آنجاست که این کشور توانسته طی این مدت کوتاه رتبه چهارم جهان را از لحاظ تعداد وبلاگها به خود اختصاص دهد (صراف زاده، ۱۳۸۴). حال در چنین شرایطی، این سوال مطرح است که آیا می‌توان ادعا کرد: "فقط افراد مشخصی حق دارند به وبلاگ من لینک دهند؟ و یا صرفاً با اجازه من افراد یا رسانه‌ها می‌توانند مطالب نوشته شده مرا منعکس سازند و...؟"

در پاسخ به سوال فوق توجه به نکات ذیل می‌تواند حائز اهمیت و توجه باشد:

الف - هرگاه در محیط فیزیکی، به عنوان مثال، کتابی تالیف گردد که در تالیف آن منابع زیادی مورد استفاده قرار گرفته باشد، مؤلف با ارجاع به منابع مورد استفاده به انتقاد، تقریب، و توضیح می‌پردازد.^۱ معذالک، اتصال یا لینک که پدیده‌ای مربوط به فن آوری جدید عصر حاضر، اینترنت، است، باعث ایجاد مسایل و مشکلات منحصر به فردی در رابطه با حق مؤلف در محیط‌های جدید اطلاعاتی شده است، به گونه‌ای که کاربر به راحتی با کلیک کردن بر روی متن یا تصویر لینک شده به صفحه وب دیگری متصل می‌شود (ایسنا، ۱۳۸۵). گرچه صرف لینک گذاشتن در چنین محیط‌ها، نقض حق مؤلف محسوب نمی‌شود، اما اگر لینک باعث تسهیل نسخه برداری از اثر طرف لینک شده، که مشمول حق مؤلف هم هست، شود، تخلف به شمار می‌رود. لینکی که مستقیماً کاربر را به صفحه داخلی یک سایت و نه صفحه اصلی آن متصل می‌کند (لینک عمیق) همیشه دردسر ساز است. مضاف بر اینکه، در محیط مجازی نیز، در برخی موارد، امکان برقراری ارتباط از یک صفحه وب به دیگری (لینک)، طبق شرایطی (با در نظر گرفتن اوضاع و احوال)، جزء استثناعات، یعنی در واقع، استفاده منصفانه، محسوب می‌گردد، موارد (دیگری) نیز می‌باشد که انجام اینکار تجاوز به اثر به حساب آمده است. معذالک، از آنجا که وبلاگ‌ها جزو عرصه خصوصی محسوب نمی‌شوند، بلکه

محدودیت برای وبلاگ‌نویسان می‌دانند و به این ترتیب فرهنگ سازی و حل این موضوع توسط خود وبلاگ‌نویسان و اعضای جامعه‌ی اینترنت را راهکار اصلی می‌دانند. برخی نیز معتقدند، تا زمانی که این مساله در دنیای واقعی حل نشده و در مورد آثار بزرگتر و مهمتر تولیدی و چاپی، کپی رایت رعایت نمی‌شود، پرداختن به این موضوع در فضای مجازی و وبلاگ‌ها، مشکلی را حل نمی‌کند. برخی نقض کپی‌رایت را خطر بزرگی برای محتواهای اینترنتی می‌دانند که مانع خلاقیت نویسندگان وبلاگ‌ها می‌شود، به طوری که بسیاری از تولیدکنندگان اولیه محتوا مجبور می‌شوند آثار برجسته و فاخر خود را در فضای وبلاگ ارایه نکنند و وبلاگ را به یک رسانه‌ی سطح پایین و غیر قابل اتکا تبدیل کنند و یا این که وارد محیط رنال و سنتی شوند و برخی در قطب مخالف،

وبلاگ را صفحه‌ای کاملاً شخصی می‌دانند که افراد آزادانه می‌توانند هر اقدامی را در آن انجام دهند و معتقدند رعایت نشدن حق کپی نمی‌تواند ضربه‌ی بزرگی به این عرصه وارد کند. این گروه معتقدند، برای به روز ماندن وبلاگ، گاهی باید از مطالب دیگر وبلاگ‌ها استفاده کرد (ایسنا، ۱۳۸۵).

به هر حال، با ظهور عصر اطلاعات و گسترش شبکه جهانی اینترنت مساله نقض حق مؤلف به صورت آنلاین اهمیت ویژه‌ای دارد. وبلاگها نیز یکی از مظاهر تکنولوژی جدید و زاینده وب جهان گستر هستند. بحث کپی رایت در وبلاگ‌ها بحث فرعی‌تر و زیر شاخه‌ی اصلی کپی رایت در محیط سایبر و فضای مجازی و اینترنت است، بنابراین کپی رایت در وبلاگ‌ها جدای از بحث مؤلف و کپی رایت در محیط اینترنت نیست. معذالک، در بررسی‌هایی که نگارنده برای یافتن منبع مستندی در این زمینه انجام داد، مشخص شد که تا کنون در هیچ کشوری قانونی جهت حمایت از حقوق بلاگرها وضع نشده است. با این وجود شاید بتوان حمایت از این نوع آثار را تحت لوای قوانینی که برای منابع الکترونیکی و پایگاههای داده وضع شده است، در نظر گرفت. به هر حال، در این مقاله ما در پی وضع قوانین نیستیم و فقط قصد داریم به بررسی دیدگاه‌های موجود در این زمینه (حق مؤلف در وب لاگها) و بعضاً راه حل‌های ارائه شده در این ارتباط بپردازیم.

^۱ Intellectual Property on the Internet, op, cit.

^۲ Link

نظر کیفی، به ویژه، اصیل بودن مطالب ارائه شده، ارائه دهند. در واقع با نگرشی دقیق در اهداف و مقاصد وضع این شرط می‌توان دریافت که این حق، نمودی از قواعد مربوط به ممانعت از استفاده غیر منصفانه است که در این مقاله به عنوان یک حق مالی معنوی و به صورت عبارتی موجه و مثبت بیان شده است. یعنی نتیجه اعطای این حق (بکر، بدیع و اصیل بودن منبع) به بلاگر در حقیقت ممانعت از تحقق رقابتهای ناسالم و غیرمنصفانه بر ضد اثر اوست. معذالک، همانطور که قبلا نیز بدان اشاره شد، به ندرت می‌توان وبلاگی را یافت که از سطح بالایی از اصالت در ارائه اطلاعات برخوردار باشد، در حالیکه مهم‌ترین و بحث‌انگیزترین موضوع در زمینه حق مولف در وبلاگها مربوط به اطلاعات مندرج در آن است. چنانچه تعداد زیادی از آثار متفاوت و متنوع به صورت ترکیبی و تلفیقی و به شیوه دیجیتال ضبط شوند (یعنی آنگونه که در چند رسانه ایها مرسوم است)، تطبیق این اثر با هر یک از آثار شناخته شده تحت حمایت کپی رایت، دشوار است. از سوی دیگر، "در محیط رقومی ممکن است آثاری خلق شوند که به سادگی نمی‌توان برای آن مولف انسانی مشخصی را تعیین کرد (مثلا برخی برنامه‌های کامپیوتری استفاده شده، عکس، متون، موسیقی و ...)، این گونه آثار مشکلاتی را در رابطه با مولف و قانون حق مولف بوجود می‌آورند (صفر، ۱۳۸۴). غالب وبلاگ‌ها نیز از کد اچ. تی. ام. ال، متون، تصاویر و ... تشکیل شده‌اند، و در نتیجه غالبا به عنوان یک اثر ترکیبی مورد حمایت کپی رایت قرار می‌گیرند، و چون از پشتوانه مالی کمی برخوردارند، و معمولا حامی مالی ندارند و با هزینه شخصی و توسط افراد حقیقی تهیه می‌شوند (تهیه برخی از انواع اطلاعات نظیر عکس، فیلم، قطعه موسیقی، ... کاری دشوار، هزینه بر و وقتگیر است)، بیشتر دستخوش نقض قوانین حق مولف می‌گردند. لذا توجه به این نکات و اتخاذ تدابیر و راهکارهای مناسب در این ارتباط، می‌تواند ضامن رعایت هر چه بیشتر و بهتر قانون حق مولف در وبلاگ‌ها باشد.

متاسفانه در حال حاضر اکثریت وبلاگ‌ها صرفا "وب پیج"^۱ هستند تا وبلاگ واقعی. یعنی بیشتر مطالب آن‌ها، کپی وبلاگ‌ها و سایت‌های دیگر هستند که در نهایت هیچ

بالعکس در حوزه عمومی (حوزه ای که جهانی (گلوبال) است و محدودیت زمانی، مکانی و مرز جغرافیایی نمی‌شناسد) قرار دارند، و به عنوان رسانه‌های متغیر (آلترناتیو) در مقابل رسانه‌های رسمی می‌باشند، لینک دهی در آنها خیلی هم نمی‌تواند موضوع این تخطی قرار گیرد، با اینحال توصیه می‌گردد:

۱- بهتر است به جای نسخه برداری یک سایت، از منبع اصلی (web source) آن استفاده نمود، و به منابع لینک داد که خود قایل به حق مولف اند.

۲- از نسخه سازی، کپی و توزیع مطالب پرهیز کرد، و منابع را به گونه ای ارائه نمود که معتبر بوده و اطلاعات مربوط به مالکیت حق مولف در آن به وضوح مشخص باشد.

۳- حتی لامکان تا زمان ایجاد قوانین دقیق و روشن، برای استفاده از منابع و پیوند های اضافه موجود در آنها درخواست مجوز نمود.

۴- از تولید دوباره منابع (صوتی، تصویری، و متن) که ایجاد دوباره آنها تجاوز به قانون حق مولف محسوب می‌شود، اجتناب کرد و حداقل امکان فهرست های جمع آوری شده پیوندها را دوباره بکار نبرد.

ب- مسئله دیگری که با توجه به قوانین مربوط به پایگاه های داده مطرح است، آن است که سازنده یک وبلاگ در صورتی می‌تواند از حقوق مولف بهره مند شود که در ساخت اثر سرمایه گذاری اساسی و زیادی را چه از نظر کمی و چه از نظر کیفی در هر یک از مراحل بدست آوری اطلاعات، تحقیق، تایید صحت مطالب، و ارائه موضوعات موجب شده باشد. این پیش نیازها، به ویژه اصالت اطلاعات ارائه شده، در حقیقت علت وجودی این حق خاص را توجیه می‌کند. در حالیکه به ندرت می‌توان وبلاگی را یافت که از سطح بالایی از اصالت در ارائه اطلاعات برخوردار باشد.

سازندگان وبلاگها عمدتا از دو حق متفاوت، یعنی، حق کپی رایت نسبت به خود وبلاگ، نحوه سازماندهی و شیوه مرتب نمودن مطالب در آن، و نیز محتوا و پایگاه اطلاعاتی موجود در آن بهره مندند. از این رو، باید تلاش کنند تا سرمایه گذاری اساسی ای را در زمینه تحقق هر یک از شرایط فوق (اعم از: بدست آوری اطلاعات، تحقیق، تایید صحت مطالب، و ارائه موضوعات)، چه از نظر کمی و چه از

نوشته‌اند و افراد به محض کلیک کردن روی لینک به منبع و همان متن با آدرس اصلی خود دسترسی پیدا می‌کنند. گروه سوم که مورد نظر ما در بحث کپی‌رایت هستند، عینا مطالب دیگران را کپی می‌کنند و صرفا خود را به ذکر این که مطلب از کدام منبع برداشته شده است، بسنده می‌کنند، حتی بعضی افراد منبع را نیز ذکر نمی‌کنند، زیرا به صورت اتوماتیک در وبلاگ‌ها نام نویسنده‌ی آن‌ها بحث می‌شود و مشخص نمی‌شود این فرد مطلبی را کپی کرده است (ایسنا، ۱۳۸۵).

د- اتفاق دیگری که در حال حاضر رخ می‌دهد این است که چندین دست یک مطلب کپی می‌شود، به طوری که نفر دوم که مطلبی را کپی می‌کند، کسی را که بار اول آن را کپی کرده است را به عنوان تولیدکننده ذکر می‌کند، بنابر این مطالب در وبلاگ‌های مختلف چند دست می‌چرخد و منبع اولیه گم می‌شود. حتی گاهی اوقات افراد به منابعی لینک می‌دهند که خود آن منابع مطلبی را سرقت کردند. این کار، یعنی، باز انتشار مطالب در وبلاگ‌های فارسی، خطر بزرگی برای محتوای فارسی محسوب می‌شود، زیرا به تدریج تولیدکنندگان اولیه از تولید محتوا خسته شده و آن را رها می‌کنند و دوباره وارد فضای سنتی می‌شوند. از این رو، لازم است در کشور ما نیز برای موضوع کپی‌رایت حقوق و مقرراتی تدوین و از تولیدکنندگان محتوا در فضای اینترنت به صورت عام و در فضای وبلاگ‌ها به صورت خاص حمایت شود. معذالک متأسفانه در بحث وبلاگ‌ها، هیچ مرجع قانونی برای ثبت لوگوها و اسامی وبلاگ‌ها و حفظ محتوای آنها وجود ندارد تا کسی نتواند به راحتی نام و محتوای وبلاگ دیگری را برای وبلاگ خود انتخاب نماید. لذا باید مرجع ثبتی فزاتر از سرویس‌دهندگان وبلاگ‌ها وجود داشته باشد که مجری حقوق و بلاگ‌ها باشد. همان‌طور که در بحث تجارت الکترونیک، برای ثبت امضای دیجیتالی، یک مرکز ثبت، اعطا و گواهی امضا باید تاسیس شود، در زمینه‌ی کپی‌رایت در محیط اینترنت نیز باید یک مرجع قانونی برای حمایت از افراد ایجاد شود. این به نفع تولید محتوای فارسی در اینترنت است که کسی که می‌خواهد وبلاگ را به سمت تخصصی، پژوهشی، آموزشی و علمی شدن پیش ببرد، می‌تواند مطمئن باشد که کسی نمی‌تواند دستاوردهای او را به سرقت برد. از این رو، ضرورت تاسیس

سودی برایشان ندارد. سرویس‌دهندگان وبلاگ‌ها مهم‌ترین عامل بازدارنده‌ی عدم رعایت کپی‌رایت در وبلاگ‌ها هستند. باید به نوعی قوانین مشخصی برای جلوگیری از کپی کردن مطالب در بلاگ سرویس‌ها وجود داشته باشد که افراد اجازه‌ی کپی کردن از دیگر وبلاگ‌ها و سایت‌ها را نداشته باشند. بلاگ‌سرویس‌ها باید این امکان را فراهم کنند که افرادی که حقوقشان در وبلاگ‌ها نادیده گرفته می‌شود، با مدارکی که در دست دارند، بتوانند نقض کپی‌رایت توسط وبلاگ‌نویس خاطی را به آن سرویس‌دهنده اعلام کنند. سرویس‌دهنده نیز با دادن اخطار و در صورت تکرار، ایجاد تمهیداتی برای تعطیلی وبلاگ مورد نظر به صورت موقت یا دائمی، از عدم رعایت کپی‌رایت در وبلاگ‌ها جلوگیری کند (ایسنا، ۱۳۸۵).

ج - وبلاگ‌های فارسی، رسانه‌ی حاکم بر فضای اینترنت فارسی هستند، یعنی اگر در مورد اینترنت فارسی بحث می‌شود، در واقع بخش اعظم این محتوا توسط وبلاگ‌ها تولید می‌شود. برخی معتقدند که چون در وبلاگ‌ها خاطرات شخصی وجود دارند و یا مطالب با ارزشی در آن‌ها نوشته نمی‌شود، بحث کپی‌رایت نمی‌تواند در مورد آن‌ها مصداق پیدا کند. در حالیکه، وبلاگ‌ها دارای مطالب با ارزش و پرمحتوایی هستند که قابل انعکاس در رسانه‌های مختلف از جمله وبلاگ‌های دیگر، سایت‌های خبری، روزنامه‌های مکتوب و یا بسیاری از کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مراجع دیگر هستند. موارد متعددی از سرقت مطالب وبلاگ‌ها در مجله‌ها و نشریات رسمی وجود دارد. لذا این سوال مطرح است که اگر محتوای وبلاگ‌ها بی‌ارزش است، چرا مطالب آن‌ها کپی و سرقت می‌شود؟ بدیهی است فردی که مطالب را سرقت می‌کند، به ارزش محتوای تولید شده واقف است.

حقیقت آن است که عموم وبلاگ‌نویسان را می‌توان سه گروه تقسیم بندی کرد: گروه اول در اصطلاح ارتباطات "منابع اولیه"^۱ نام دارند که تولیدکننده‌ی واقعی وبلاگ‌ها هستند و وبلاگ در واقع منعکس‌کننده‌ی نوشته‌های صد در صد تولیدی آن‌هاست. گروه دوم از وبلاگ‌نویسان صرفا به دیگران لینک می‌دهند، یعنی از طریق لینک دادن، نقش راهنمایان اینترنت را ایفا می‌کنند و به دیگران می‌گویند که چه کسی چه چیزی را در کجا

ارزش و پرمحتوایی نیز هستند که قابل انعکاس در رسانه‌های مختلف از جمله وبلاگ‌های دیگر، سایت‌های خبری، روزنامه‌های مکتوب و یا بسیاری از کتاب‌ها، پایان‌نامه‌ها و مراجع دیگر است. وجود موارد متعددی از سرقت مطالب وبلاگ‌ها در مجله‌ها و نشریات رسمی، خود گواه بر این حقیقت است. معذالک، حقوق مولفان در وبلاگ‌ها به دلیل نبود قانون در این حوزه چندان مورد توجه قرار نمی‌گیرد، و در وبلاگ‌ها نیز چارچوبی برای پایبندی نویسنده به اصول اخلاقی یا چیزی که مربوط به حقوق دیگران باشد، وجود ندارد. این موضوع باعث می‌شود که نقض کپی‌رایت^۱ در وبلاگ‌ها افزایش یابد. خیلی‌ها هنوز موضوع کپی‌رایت را به عنوان مسأله‌ی اخلاقی قبول ندارند، زمانی که هنوز در مورد سایر محصولات فرهنگی تولید شده مانند، فیلم‌ها و نوارها، و ... کپی‌رایت رعایت نمی‌شود، قطعاً این مسأله به سایت‌های اینترنتی و وبلاگ‌ها هم وارد می‌شود، این در حالی است که اگر وبلاگ‌های خارجی کپی‌رایت را رعایت نکنند، اخطار می‌گیرند و یا بسته می‌شوند. اما در اینجا تنها اقدامی که درباره‌ی وبلاگ‌ها، سایت‌ها و وبلاگ‌سرویس‌ها انجام می‌شود، این است که تذکری به افراد داده شود، آن هم از باب رعایت مسایل اخلاقی و سیاسی. تا به حال، هنوز موردی دیده نشده است که به وبلاگی تذکری جدی داده شود، چون قانونی در این زمینه وجود ندارد.

بدیهی است تا زمانی که رعایت حق آثار علمی و ادبی یا کپی‌رایت در کشورمان قانونمند نشود، موضوع به تمام زمینه‌ها، از بحث کپی‌کردن آرم و لوگو، تا دیگر آثار هنری و کتاب‌ها تسری پیدا می‌کند. از این رو، نخست باید این موضوع را جا انداخت و پس از آن به لحاظ قانونی راهکاری در این رابطه اندیشید. در این ارتباط آموزش اصول اخلاقی به وبلاگ‌نویسان بسیار مهم و ضروری است. بلاگرها باید بدانند که استفاده از مطالب دیگران بدون ذکر نام غیراخلاقی محسوب می‌شود؛ بنابراین کسانی که مایلند وبلاگی با هویت بهتر و با در نظر گرفتن اصول اخلاقی داشته باشند حداقل باید این موضوع را رعایت کنند و به تولید محتوا بپردازند. این کار نیازمند فرهنگ‌سازی است تا به نوعی عرف تبدیل گردد، و برای

نهاد مافوق برای حمایت از حقوق وبلاگ‌نویسان در فضای سایبر ضروری است. این سلیقه که همه چیز را " قفل شکسته" و مصرف با نقض کپی‌رایت بخواهیم، و در فضای تولید محتوا نیز به همین روال عمل کنیم، کار درستی نیست. بدیهی است قواعدی باید در فضای وبلاگ‌ها در خصوص بحث کپی‌رایت حاکم شود که انگیزه‌ی وبلاگ‌نویسان برای کارهای بعدی را از آنان نگیرد (ایسنا، ۱۳۸۵).

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

قطعاً با توجه به شرایط جدیدی که ماهواره‌ها و شبکه‌های متعدد رادیو و تلویزیونی، اینترنت (اعم از سایت‌ها و وبلاگ‌ها و انجمن‌ها و پست الکترونیک و حتی اتاق‌های گفتگو و ...) و نرم‌افزارها و سخت‌افزارهای تکنولوژیک جدید برای مردمان این عصر به ارمان آورده‌اند، پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری نیاز بیشتر و گسترده‌تری به قوانین حمایت‌کننده دارند. امروزه به صورت ساده و سریع تنها با چند کلیک روی ماوس و صفحه‌کلید یک دستگاه رایانه ساعت‌ها، روزها، هفته‌ها و ماه‌ها کار یک نویسنده، گرافیست، فیلمساز، نقاش یا موسیقی‌دان برای دریافت عموم بر روی اینترنت قرار می‌گیرد، بدون آن که حق و حقوق او - به عنوان پدیدآورنده‌ی اثر - به درستی پرداخت شود و گاه حتی با عبور از مرزهای آبرو و اخلاق، به سادگی آن آثار به عناوین دیگر یا به نام و اسامی (متفرقه) دیگری ثبت، ضبط، نشر و پخش می‌شود. چنین مواردی در تمام کشورهای جهان در حال روی دادن است. اما، آنچه مسلم است، آن است که در کشورهایی که احترام به قوانین مولفین و پدیدآورندگان آثار ادبی و هنری نهادینه شده است کمتر کسی را می‌توان یافت که به خود این جرات را بدهد تا اثر فرد یا افراد دیگری را بدون اجازه و پرداخت حقوق مادی و معنوی او (بر روی نوار یا سی‌دی‌ها، اینترنت یا شبکه‌های رادیو تلویزیونی ماهواره‌ای و ...) کپی، منتشر، تکثیر یا پخش کند (ضیایی پرور، ۱۳۸۵). در مورد وبلاگ‌ها باید گفت در آنها چه در بخش رسانه‌ای و چه در بخش تولید محتوای احساسی، ارزش مادی جدی‌ای تولید نمی‌شود و رقابت زیادی میان افراد وجود ندارد، بلکه صرفاً یک اندیشه منتقل می‌شود. معذالک، وبلاگ‌ها دارای مطالب با

می‌شوند، محافظت می‌گردند. به این صورت که ابتدا نمایی از متن روی صفحه ظاهر می‌شود و اگر استفاده‌کننده بر طبق شرایط اعلام شده مایل به استفاده باشد، اینفو تو کلیر از طریق سرویس حفاظتی پرداخت پیوسته هزینه آن را پرداخت می‌کند و اجازه استفاده از اطلاعات را دریافت می‌کند.

حقوقدانان و وکلایی که در این زمینه فعالیت می‌کنند این را به خوبی می‌دانند و بر آن تاکید دارند که هر کاری که به صورت آنلاین انجام می‌شود، می‌تواند مشمول حوزه‌ی قوانین نشر باشد. اینترنت و وب، به خصوص سایت‌ها و وبلاگ‌ها، ابزارها و رسانه‌هایی مکتوب هستند و اکثر اطلاعات به صورت متن، ثبت و ضبط و منتقل می‌شوند. در حال حاضر، اکثر کشورها، دارای قوانین کپی‌رایت مختص به خود هستند و تمام کشورهای عضو سازمان تجارت جهانی^۲ نیز باید چنین قوانین را داشته باشند و آن قوانین را رعایت کنند. همچنین در این میان و در بین بسیاری از کشورها پیمان‌هایی وجود دارد که بر اساس آن پیمان‌ها قوانین کپی‌رایت به صورت متقابل است. این قوانین، وبلاگ‌ها و وبلاگ‌نویس‌ها را نیز در بر می‌گیرد، حتی اگر وبلاگ‌نویس‌ان از وبلاگ و وبلاگ‌نویسی‌شان درآمدی نداشته باشند و خیلی ساده از این راه پولی درنیابند. اصولاً برخی از حقوقدانان معتقدند که قوانین نشر همه‌ی رسانه‌ها از وب و وب سایت‌ها گرفته تا وبلاگ‌نویس‌ان را در بر می‌گیرد (ضیایی پرور، ۱۳۸۵).

از این رو، در یک جمع بندی کلی، با توجه به برآیند مطالب ارائه شده، پیشنهاداتی به شرح ذیل می‌توان ارائه نمود:

۱- از آنجا که موضوع حق مولف مقوله‌ای بین‌المللی است، ابتدا باید استراتژی کشورمان نسبت به موضوع کپی‌رایت روشن شود و به دنبال روشن شدن هر بخشی از آن، تکلیف فضای مجازی در این زمینه نیز روشن می‌شود. در ایران هنوز عضو کپی‌رایت بین‌المللی نشده و حقوق مادی و معنوی جدی برای کسانی که آثاری را منتشر می‌کنند، ایجاد نشده است. در کشورهای مختلف دنیا، حقوق پدیدآورندگان آثار به رسمیت شناخته شده است، اما در جایی که بین کشورها روابطی ایجاد شود، لازم است که قوانین بین‌المللی مرتبط با آن توسط دولت‌ها امضا شود.

آن که یک عرف و هنجار به قانون تبدیل شود نیز نیاز به زمان است. به هر حال مشخص شدن هویت افراد از مهمترین تاثیرات رعایت کپی‌رایت در وبلاگ‌ها است. با توجه به این که هویت بسیاری از افراد در وبلاگ‌ها و سایت‌ها نامعلوم و یا مستعار است، باید یک نگاه تعهد و الزام صنفی ایجاد شود، تا افراد خود کپی‌رایت را رعایت کنند. از سوی دیگر، خود نظارتی، یکی از عوامل موثر در جلوگیری از نقض کپی‌رایت در فضای مجازی است، وبلاگ‌نویسی که متوجه می‌شود، دیگری اثری را از او به نام ثبت کرده، باید بلافاصله آن را در وبلاگ خود اعلام کند و پیگیر آن قضیه شود. از این طریق، به تدریج فرهنگ رعایت کپی‌رایت در وبلاگ نویسان نهادینه می‌شود و از این به بعد، کمتر کسی به خود اجازه‌ی استفاده و جعل آثار دیگران را می‌دهد.

مضاف بر این، بحث کپی‌رایت از مواردی است که باعث امانت داری در اثر، و معرفی خالق بودن نویسنده‌ی اثر می‌شود. زیرا در فضای مجازی، امضای الکترونیک و اسم افراد مهم است و تنها چیزی که هویت علمی و کاری آن‌ها را مشخص می‌کند، این است که آیا مطلب واقعا به آن‌ها تعلق دارد یا نه؟ انجمن‌های تخصصی وبلاگ‌ها و اعضای آنها می‌توانند به صورت امضای الکترونیکی به تعهداتی عمل کنند، اما در این صورت به یک تیم نظارتی قوی نیازمند است که اجرای آن را قدری مشکل می‌کند. ما هنوز نتوانسته‌ایم جرایم اینترنتی را تعریف کنیم و یا کتاب یا قانونی را برای آن‌ها قرار دهیم، بنابراین به دنبال آن توانایی اجرای کپی‌رایت در وبلاگ‌ها را نیز نداریم. انجمن‌های صنفی، گروه‌های وبلاگی و سایت‌هایی که فضای وبلاگ را در اختیار بلاگرها قرار می‌دهند، می‌توانند در جهت اجرای کپی‌رایت تلاش کنند (ضیایی پرور، ۱۳۸۵). به نظر می‌رسد، بهترین راه حل برای حفاظت از حق مولفان در اینترنت استفاده از راه حل‌های قانونی و فناورانه باشد، نظیر آنچه اینفو تو کلیر^۱ که ارائه‌کننده خدمات حق مولف در اروپاست، برای حفاظت از آثار نویسندگان ارائه می‌دهد. صاحبان حق مولف، به صورت پیوسته آثار خود را ثبت می‌کنند؛ سپس این آثار تا مدت زمانی که هزینه حق مولف پرداخت

در سازمان‌ها و ادارات دولتی ارائه گردد، و در اینجا، وظیفه‌ی دولت است که مردم را به این سمت سوق دهد

منابع

- ارجمند، تاج الملوک. " سیری در قوانین حق مولف، استفاده منصفانه و دسترس پذیری از آغاز و تاثیر آن در استفاده از منابع الکترونیکی ". فصلنامه کتاب، دوره سیزدهم، ۴ (زمستان ۱۳۸۱).
- اکبری، علیرضا. " حق مولف در اینترنت " فصلنامه کتاب، دوره هفدهم، ش ۱ (بهار ۱۳۸۵): ۹۹-۱۰۸.
- اصفافی، امیررضا. "وبلاگ، ارمغان جدید اینترنت به کتابخانه‌ها" فصلنامه کتاب، دوره شانزدهم، ش ۲ (بهار ۱۳۸۴): ۱۶۷-۱۷۲.
- ایسنا، خبرگزاری دانشجویان ایران - تهران. " سرویس: نگاهی به وبلاگ ها"، خبر شماره ۷۹۷۳۲۴، کد خبر 8507-03657: ۷-۷-۱۳۸۵.
- بینش، مزگان. " وبلاگها و نقش آنها در توسعه خدمات کتابخانه‌ای " نما، دوره ششم، ش ۲ ، ۱۳۸۵.
- خلج، یوسف. حمایت از مالکیت فکری در شبکه های اطلاع رسانی الکترونیکی، استاد راهنما محمود صادقی(پایان نامه ، کارشناسی ارشد، حقوق خصوصی)، ۱۳۸۴.
- سکر، گلن ام. "حق مولف: استفاده منصفانه، در جهانی که برای هر استفاد‌های باید بها پرداخت ". ترجمه مرتضی کوکی. فصلنامه کتاب، دوره هفدهم، ش ۲ (تابستان ۱۳۸۵): ۳۰۹-۳۲۰.
- صراف زاده، مریم. " برخی کارکردهای آموزشی و پژوهشی وبلاگ ها"، نما، دوره پنجم، ش ۱، ۱۳۸۴.
- صفر، مهدی. "حق مولف در عصر رقومی؛ تأکید بر عناصر زنجیره اطلاعات". فصلنامه اطلاع رسانی، دوره ۱۶، ش ۳۰۴، ۱۳۸۴.
- ضیایی پرور، حمید. " مجموعه مقالات مطالعات سایبرژورنالیسم ". تهران: دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات تهران، ۱۳۸۵.
- عبدلی، مهشید. " حق مولف در نشر چند رسانه ای: چالشی نوین درغصر خصوصی سازی و

۲- دیگر اینکه، فراهم کنندگان خدمات اینترنتی بایستی ضوابط قانون هزاره دیجیتال را رعایت کنند. بر اساس این قانون برای اینکه یک فراهم کننده خدمات اینترنتی بتواند از زیر بار مسئولیت در قبال نقض حق مولف شانه خالی کند باید ضوابط پاک کردن به محض اخطار را رعایت کند. براساس این ضوابط فراهم کننده مزبور بایستی به محض اخطار نقض توسط مالک حق مولف، اشیاء غیر قانونی ناقض حق مولف را پاک کند. بعلاوه فراهم کننده خدمات اینترنتی بایستی خود را در اداره حق مولف به ثبت برساند تا بتواند اخطارهای نقض را دریافت کند. ونیز باید سیاستی برای خاتمه دادن به حساب مشترکاتی که مکرراً مرتکب نقض حق مولف می شوند اتخاذ کند. حق مولف علاوه بر سازگار کردن و روزآمد کردن خود با شرایط جدید، باید راهکار مناسب و موثری را برای برقراری تعادل بین حفاظت و دسترسی به اطلاعات به وجود آورد. باید به عنوان ابزاری عمل کند که حقوق تمامی عناصر درگیر در جریان انتقال اطلاعات را، و نه فقط بخشی خاص از چرخه عظیم انتقال اطلاعات را مورد حمایت و توجه قرار دهند. قوانین حق مولف ذاتاً ملی هستند، اما اطلاعات مرزهای جغرافیایی را در نوردیده و در سرتاسر جهان در حال رفت و آمد و انتقال است و به عبارتی، مرز نمی‌شناسد. برای برخورد با این مسئله، قوانین حق مولف و مالکیت معنوی باید رنگ و بویی بین‌المللی بگیرند (صفر، ۱۳۸۴). بدیهی است این امر نیازمند همکاری و همفکری همه سیاست گذاران و متخصصان رایانه، اطلاع رسانی، تهیه کنندگان، توزیع کنندگان، و مصرف کنندگان اطلاعات می باشد.

۳- به منظور حفاظت از حق مولفان در اینترنت از راه حل های قانونی و فناوریانه استفاده شود، و صاحبان حق مولف، به صورت پیوسته آثار خود را ثبت می کنند؛ سپس این آثار تا مدت زمانی که هزینه حق مولف پرداخت می شوند، محافظت می گردند (نظیر آنچه اینفو تو کلیر^۱ که ارائه کننده خدمات حق مولف در اروپاست، برای حفاظت از آثار نویسندگان ارائه می دهد).

۴- و نهایت اینکه؛ برای حل قضیه‌ی کپی رایت به صورت ریشه‌ای عمل شود، و آموزش های لازم در این زمینه را در سطح مدارس و آموزشگاه‌ها، و نیز به دنبال آن

- Digital Age". 2006, New Library World, Vol107
- Neal, James, G. "Copyright is Dead Long Live Copy right".2006, American libraries, vol.33 , iss.11
 - Parisi, Francesco. "Fair Use and Copyright Protection: A Price Theory Explanation"[on-line]. Available: <http://www.law.org.be/ground/casle/ben.econlaw>
 - Samuelson, Pamela. "Copyright Digital Data, and Fair Use in Digital Networked Environments [on-line]. Available: <http://www.lexum.unmontreal.ca> .
- آزادسازی رسانه‌ها "نویسنده همکار کیوان کوشا. پیام ارتباطات، ش ۲۷...۱۳۸۱
- نامدار، شکوه. آثار تحت حمایت کپی رایت در حقوق انگلستان، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، رشته حقوق خصوصی، ۱۳۸۲ .
 - نوروزی، علیرضا. حقوق مالکیت فکری، حق مولف و مالکیت صنعتی. تهران: چاپار، ۱۳۸۱ .
 - Dessemontet, Francois, Conflictsof laws for intellectual property in cyberspace. International Arbitration. Vol.18, Isu.5.2001
 - Geller, Paul, Edward, Conflicts of laws in copyright cases. copyright society of the USA. [on-line]. Available: <http://www.ref.usc.edu>
 - Long, Sarah, Ann. "Us Copyright Law: the Challenge of Protection in

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

پروژه نگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی